

Domstolsutslagen – är det fråga om tur?

I Helsingin Sanomat den 31 mars i år läste vi en kommentar av en advokat, som sade att "hovrätten såg det som sin uppgift att värna om polisens rykte." Den här kommentaren hade att göra med ett hovrättsutslag där en rwandisk man dömdes till livstids fängelse för delaktighet i folkmordet i Rwanda år 1994. Jag vill genast påpeka att det jag nedan säger om rättsväsendet i Finland och om dess domare inte har kopplingar till just domen som har med folkmordet i Afrika att göra. Det var bara advokatens kommentar som fick mig att än en gång fundera över finländska domares yrkeskompetens och oavhängighet.

De flesta finländarna är av den uppfattningen att domarna som verkar inom Finlands rättsväsen är hederliga, opartiska människor som står över alla former av korruption; de anses vara ansvarskännande personer som alltid bemödar sig om att döma efter bästa förstånd. Hellre tror man att advokater är typiska lagvrängare, som för stora arvoden går in för att "göra svart till vitt".

Också jag vill gärna tro på domarkårens förträfflighet. Faktum är dock att domarna är alldeles likadana människor som folk i allmänhet, med goda sidor och dåliga. Det är bara deras jobb att komma med avgöranden i olika tviste- och brottmål, på det sätt som förutsätts i vårt rättssystem. Jag fick år 1994 från första parkett följa med finländska tingsdomares förfaranden, i och med att jag under ett års tid auskulerade i tingsrätten. Det var betryggande att konstatera att det i Finland finns tingsdomare som verkligen går in för sitt arbete i vårt rättssystem och som fattar så goda och välmotiverade beslut som bara möjligt. Men dessvärre fick jag också på nära håll se att det i Finland fanns – och säkert fortfarande finns – domare som är hjärtligt utleda på sitt arbete och som fattar beslut som är så enkla som möjligt för dem själva, utan att bemöda sig över hövan. Jag minns mycket väl att jag funderade över en viss tingsdomare, att det vore horribelt om just han skulle sitta domare i ett fall som berörde mig eller någon av mina närstående. Men redan då lärde jag mig att ett domstolsutslag i hög grad beror på vilket slags människa, med individuella personliga problem, som råkar

få till uppgift att fatta besluten. Jag måste också erkänna att jag flera år senare hade turen att vara vinnande part i ett arbetsrättsligt tvistemål, som till stor del avgjordes just med den nämnda domarens förutfattade meningar som grund. Lyckligtvis har vi i Finland rätt att överklaga en tingsrättsdom till hovrätten, och det går också att efter ett hovrättsbeslut ansöka om besvärstillstånd till högsta domstolen – ett tillstånd som också ganska ofta beviljas. Men i samtliga rättsinstanser spelar "turen" stor roll när det gäller hur domen faller.

Arbetsrättsliga tvistemål är utmärkta exempel på det här spelet, där turen ofta spelar en avgörande roll. Jag vill påstå att tvister i arbetsrättsliga frågor alldeles för ofta blir beroende av en domares egna bakgrund, attityder och tankevärld, så att det är sådant som avgör om målet vinnas av arbetsgivaren eller arbetstagararen. Det är fråga om domarens inställning, om den à priori är arbetsgivar- eller arbetstagarvänlig. Jag kommer inte på någon bättre förklaring till det, att de olika rättsinstanserna så pass ofta, utgående från exakt samma bevisföring, kan komma till helt motsatta slutledningar och resultat. Visst kan det också bara vara fråga om det att en del domare har bättre yrkeskunskap än andra, med det tror jag själv inte alltid på. Majoriteten av domarna i Finland kan säkert avgöra även arbetsrättsliga fall på juridiska grunder, utan att alls låta domen påverkas av egna känslor och personlig bakgrund. Men tyvärr finns det också domare av det andra slaget i vårt land.

Jag vill ta fram ett belysande exempel på hur de olika rättsinstansernas domar kan falla helt olika, i form av ett fall där ett bageri hade hävt en arbetstagararens arbetsförhållande på grund av misstanke om stöld. I det här fallet kom två rättsinstanser med helt olika tolkning av betydelsen av att åklagaren gjorde åtalseftergift (det var arbetsgivaren som hade gjort polisanmälan). Tingsrätten hade ansett att arbetsgivaren hade haft vägande skäl att avsluta den anställdes arbetsförhållande så snart som arbetsgivaren hade fått kännedom om stölden, och att åklagarens åtalseftergift, som kom flera månader senare, inte var relevant. Hovrätten däremot konstaterade att "bolaget bor-

de ha väntat åtminstone tills förundersökningen var klar och på åklagarens beslut, för att en total bild av händelserna skulle ha formats". Och eftersom arbetsgivaren inte hade väntat, så dömde hovrätten att arbetstagararen skulle få en summa motsvarande 16 månaders lön, som ersättning för olagligt avslutande av anställning.

Utän att i detta sammanhang gå närmare in på hovrättens utslag, så kan vi ändå fråga oss hur hovrättens domare hade tänkt sig att arbetsgivaren borde ha gjort, om åklagaren ändå hade bestämt sig för att åtala den anställda för stölden. Hade i så fall arbetsgivaren haft rätt att upplösa arbetsförhållandet? Eller borde arbetsgivaren också i det fallet ha väntat på tingsrättens beslut, enligt principen med att "en person är oskyldig tills motsatsen bevisas"? Och tänk om arbetstagararen hade överklagat tingsrättens beslut hos hovrätten? Borde då arbetsgivaren ha fortsatt att vänta tills hovrättens dom fallit – eller rentav väntat på ett eventuellt beslut av högsta domstolen? I väntan på de olika domarna kunde det lätt ha gått fem år. Så, var det i det här fallet fråga om hovrättsrådets yrkeskompetens eller brist på kompetens – eller var det fråga om något helt annat?

Mika Väyrynen

Mika Väyrynen

